

Kovács Krisztina

A KÉT ÉS FÉL ÉVES KORÚ GYERMEKEK ÓVODÁZTATÁSI KÖRÜLMÉNYEI

Tartalomjegyzék

A téma szakirodalmi elemzése, összefoglalása	2
A két és fél éves gyermekek fejlettségével kapcsolatos tudományos álláspontok.....	2
Az anyához való kötődés és elválás szakaszai.....	2
A beszédfejlődés alakulása két és fél éves korban.....	3
A két és fél éves korú gyermekek óvodáztatásának törvényi háttere.....	4
Az óvodaérettség	5
A kötődés szerepe a szocializációban, az óvodai beszoktatásban	6
A szobatisztaságról	7
Kutatási kérdésfelvetések.....	9
A kutatási módszerek, empirikus vizsgálati eszközök bemutatása	10
Saját kutatási eredmények bemutatása és elemzése	11
Kutatási előzmény.....	11
Pedagógusok és szülők véleménye a két és fél éves korú gyermekek óvodáztatási körülményeiről.....	13
Az óvodapedagógusok véleménye a két és fél éves korú gyermekekről és óvodáztatási körülményeiről.....	13
Csecsemő-és kisgyermeknevelők véleménye a két és fél éves korú gyermekekről, óvodáztatási körülményeiről.....	18
A szülők tapasztalatai két és fél éves gyermekük óvodáztatási körülményeivel kapcsolatban	19
Összegzés	24
Bibliográfia	29

Csontos Márta író, költő, műfordító, irodalomtörténész fogalmazta meg a következő gondolatot: „*Van, akinek a lehetőség is probléma, van, akinek a probléma is lehetőség.*”

Óvodapedagógus mivoltomat valódi hivatásként élem meg, s fontosnak tartom, hogy a kisgyermekkorai neveléssel kapcsolatos jelenségekkel foglalkozzak. Neveléstudomány mesterszakon folytatott tanulmányaim során, egy az óvodapedagógusok körében végzett pályaelégedettségi felmérés során bukkantam rá kutatásom témájára, a két és fél éves korú gyermekek óvodáztatásával kapcsolatos témára, melyet a megkérdezett pedagógusok többen is, mint egy, a munkájukban nehézséget okozó tényezőt tüntettek fel. Számomra tehát ez a probléma lehetőség volt, hogy felkutassam az ezzel kapcsolatos véleményeket, tapasztalatokat, s mindennek a törvényi hátterét.

A téma szakirodalmi elemzése, összefoglalása

A szakirodalmi elemzésben egyrészt olyan fejlődépszichológiával, pszichológiával, gyermekneveléssel foglalkozó szakemberek műveit kerestem meg, akik a gyermeknevelésen belül is főként a kisgyermekek, tehát a csecsemők, kisóvodások korosztályával foglalkozik. Azért indítottam az elméleti kutatási részeket egészen a csecsemőkortól, hiszen előzetes tanulmányaim alapján már volt némi fogalmam arról, hogy a születés előtt is, de főként a születés pillanatától minden hatás, amely érint egy még kialakulatlan személyiséget, hat rá, befolyásolja azt.

Másrészt pedig a kutatás témájának fókuszában álló két és fél éves gyermekek nevelését érintő, és a nevelésükkel foglalkozó intézmények tárgyi követelményeit szabályozó törvényeket is szeretném bemutatni az alábbiakban, hogy milyen lehetőségek adóttak a gyermekek, a szülők, a nevelők, az intézmények számára, hogy az említett apróságokat ellássák, neveljék, gondozzák.

A két és fél éves gyermekek fejlettségével kapcsolatos tudományos álláspontok

Az anyához való kötődés és elválás szakaszai

Desmond Morris etológus, antropológus az első három életévet „ölelj magadhoz!” korszaknak nevezte el. Csecsemőkortól kezdve nagyon fontos szerepe van az édesanyának, az ő magatartásának, hiszen mindez alapot ad az anya és gyermeke közötti későbbi kapcsolatnak is, illetve hatással lesz arra is, hogy a kisgyermek személyisége mennyire lesz harmonikus, szociális. Az első hat hónapban erőteljesen befolyásolják mindezt az anya megnyugtató, biztonságot sugárzó érintései, melynek következtében a baba gyakorolhatja az olyan

veleszületett reflexeket, mint a kapaszkodás, ölelés. Féléves kortól azonban már kezdetét veszi egy úgynevezett eltávolodási korszak, amikor az anya és gyermeke közötti szoros testi kapcsolat kissé lazulni kezd, és elkezdik ezt helyettesíteni a szülői mosolyok, becézések. Ebben a szakaszban a gyermek már a távolabbi ingerek felfogását is gyakorolja. Ez a távolodás fokozatosan elvezeti a gyermeket a következő fejlődési szakaszba, mely nagyjából a harmadik életévre tehető, ez az úgynevezett „tegyél le!” időszak, ami már a szülőtől való leválás időszakát nyitja meg (Ranschburg, 1995).

A beszédfejlődés alakulása két és fél éves korban

Másfél és kétéves kor közötti időszakban történik meg optimális esetben az úgynevezett szókincsrobbanás, ami tulajdonképpen egy egyre gyorsabb ütemű szótanulási időszakot jelöl, ekkor jelennek meg a gyermek nyelvezetében a kétszavas kombinációk. Két – és hároméves kor között a kétszavas kombinációkból többszavas mondatokat alkotnak, melyek kezdetben még nem tartalmaznak névelőket, ragokat vagy más nyelvtani morfémaidet. Ebben az életkori intervallumban már többszáz szóból áll a szókincsük, egyre inkább érhető a beszédük az őket körülvevő környezet számára. Már képesek végrehajtani nekik szóló, többszörös utasításokat is. Két és fél-, valamint hároméves kor között pedig a gyerekek nagy többsége már elsajátítja a nyelvtani szabályok többségét, folyamatosan használják, gyakorolják azokat, ám gyakran túláltalánosítanak, s ebből adódnak például a ragozási hibák (Danis, Farkas, Herczog, Szilvási, 2011).

Két- és fél éves korban megjön a gyermek beszédhez való kedve, és arra is rájön, hogy ez nem csak a hangokkal való játékokra és a kívánságok kifejezésére használható, hanem, hogy ez egy kapcsolatteremtési eszköz. Rájön, hogy a beszéd segítségével képes bevonni egy másik személyt a saját tevékenységébe, vagy ezáltal ő tud egy másik ember tevékenységébe bekapcsolódni. Természetesen a beszédfejlődés szempontjából is eltérőek lehetnek a gyerekek, van, akinél a fenti folyamatok a harmadik életévben következnek csak be. Általánosságban azonban elmondható, hogy két- és fél éves korban a kisgyermek többségénél már annyira fejlett a beszédkészség, annyira bő a szókincs, hogy képesek a közvetlen környezetükben elboldogulni, hiszen már ki tudják fejezni igényeiket, s képesek a kapcsolatteremtésre is. (Mérei, V. Binét, 1984).

A két és fél éves korú gyermekek óvodáztatásának törvényi háttere

A 2011. évi CXC. nemzeti köznevelésről szóló törvény szabályozza a két és fél éves korú gyermekek óvodáztatásának körülményeit, mely a következőképpen szól:

„Az óvoda a gyermek hároméves korától a tankötelezettség kezdetéig nevelő intézmény, amely a gyermeket fokozatosan, de különösen az utolsó évében az iskolai nevelés-oktatásra készíti fel. Az óvoda felveheti azt a gyermeket is, aki a harmadik életévét a felvételétől számított fél éven belül betölti, feltéve, hogy minden, a településen, fővárosi kerületben, vagy ha a felvételi körzet több településen található, az érintett településeken lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező hároméves és annál idősebb gyermek óvodai felvételi kérelme teljesíthető” (2011. évi CXC. tv. a nemzeti köznevelésről 8. §. (1) bek.).

A törvény 2019 óta nem tartalmaz fejlettségi szinthez, valamilyen képesség vagy készség meglétéhez köthető szabályozót, már nem feltétele az óvodába kerülésnek a szobatisztaság megléte. Az intézmények felszerelését tekintve a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet XVII. fejezete a mérvadó, melynek 2. számú mellékletében található az általánosan elvárt felszerelések és helyiségek listája melyben nem található a nem szobatiszta gyermekek gondozásának, ellátásának megfelelő bútorzat, eszközök. Az előbbieken említett törvényben meghatározott kötelező felszereléseken, helyiségeken túl azonban az óvodának van lehetősége bővíteni az eszköztárát, amennyiben ezt az alapítóokiratban, illetve a szakmai alapdokumentumban feltüntetik. *„Azokat a kötelező eszközöket és felszereléseket, amelyekkel a nevelési-oktatási intézményeknek az alapító okiratban, szakmai alapdokumentumban meghatározott tevékenységhez, továbbá egyházi és magánintézmény esetén a működés megkezdéséhez szükséges engedélyben meghatározottak alapján rendelkezniük kell, így különösen a) az óvodai helyiségek bútorzatát és egyéb berendezési tárgyait, a tisztálkodási és egyéb felszereléseket, a foglalkoztatottak munkavégzéséhez szükséges eszközöket, a nevelőmunkát segítő játékokat és egyéb eszközöket, valamint a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésének további speciális eszközeit”* (20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról 161. §. (3) bek.).

Mivel a szobatisztaság nem feltétele az óvodába történő bekerülésnek, felmerül a lehetősége annak, hogy esetleg még pelenkát viselő kisgyermekek is megkezdik óvodai éveiket. Azonban a két és fél éves korú gyermekek intézményi nevelésének másik lehetséges színtere a bölcsőde, ahol a még nem szobatiszta gyermekek ellátásának, az ahhoz szükséges tárgyi és személyi feltételeknek, a hulladéktárolásnak megvannak a törvény által megszabott lehetőségei, korlátai.

Így például szabályozva van, hogy gyermekcsoportonként 5 db/ fő (textil) pelenkát, gyermekcsoportonként – gyermekszobába és gyermeköltözőbe is gyermekcsoportonként egy pelenkázóasztalt kell biztosítani a kicsik ellátása érdekében (6/2016. (III. 24.) EMMI rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet módosításáról 5. melléklet).

A bölcsődék nevelési-gondozási szabályai között olvasható, hogy a már használt pelenkára mindenképpen fertőzött hulladékként kell tekinteni, amelyet sem a pólyázóra, se a földre helyezni nem lehet, hanem a kötelező felszerelésként feltüntetett badellában kell tárolni. Minden gyermek tisztázása után le is kell fertőtleníteni a pólyázót a szabályzatban szintén meghatározott fertőtlenítő oldattal vagy spray-vel, melyet a pólyázó mellett kell elhelyezni, és előírás szerint cserélni, használni a gondozóknak. Az egyszer használatos, már szennyezett pelenkát zárt fóliazsákban tárolva, a települési hulladékkal együtt kell kezelni (A bölcsődei nevelés-gondozás szakmai szabályai; 2012).

Az óvodaérettség

„Az óvodaérettség tulajdonképpen a gyermek megfelelő fejlettségi szint elérését jelenti, ami magában foglalja a kognitív képességeket, kiterjed a szociális és a pszichés érettségre is. Az óvodaérettségnél nem lehet bizonyos életkori határokat meghúzni, mert minden gyerek más és más, mindenki más életkorban válik óvodaéretté” (Orosz, 2017, 45. o.).

Fontosnak tartom tisztázni az előző meghatározásban felsorolt fogalmakat.

A kognitív képességek rendszere úgynevezett gyűjtőfogalom, hiszen idetartozik az emlékezet, érzékelés-észlelés vagy másnéven a percepció, a figyelem és a gondolkodási funkciók (Kiss, 2018).

A pszichés érettség hároméves korban tulajdonképpen egy bizonyos érzelmi kiegyensúlyozottságot takar, mégpedig azt, hogy képes belehelyezni magát az új környezetbe, vagyis az óvodába, úgy, hogy közben elfogadja az édesanyja hiányát. Az óvodakezdekor elvárható pszichés érettség nem egyenlő azzal, hogy a gyermeknek azonnal fel kellene oldódnia az új közegben. Teljesen természetes, hogy fáj a szülők hiánya, de ebben kapaszkodót nyújthatnak az átmeneti tárgyak, plüssök (Szöllősiné, 2020).

A szociális érettség terén az óvodába kerüléskor elvárható képesség a társakkal és a felnőttekkel való együttműködési készség megléte, valamint a közös játéktevékenységre való készség

megléte. A szorosabb értelemben vett szocializáció, mint a kortársakhoz való kapcsolódás képessége, a felnőttek elfogadásának folyamata, az valójában az óvodás évek alatt megy majd végbe (Szöllősiné, 2020).

A kötődés szerepe a szocializációban, az óvodai beszoktatásban

A szociális érés, érettség egyik kulcsfontosságú tényezője a kötődés, ezen belül is a gyermeknek az anyához fűződő kapcsolata. J. Bolwby szerint a kötődés tulajdonképpen egyetemes szükséglet. Atkinson olyan hajlamként írja le a kötődést, amellyel már a csecsemők is rendelkeznek. Ez a hajlam serkenti őket arra, hogy olyan emberek közelségét keressék, akik mellett biztonságban érzik magukat (Jávorszky, 2009).

Az anyák magatartásának érzelmi töltése, a hideg és meleg megnyilvánulások aránya nagy mértékben kihat gyermekeik szociális fejlődésére. Ugyanígy az apával való kapcsolat minősége is nagyon fontos: az apa-gyermek közötti meleg kapcsolat, amelynek alapja kölcsönös szeretetre és bizalomra épül, szintén rendkívül fontos a szocializációs folyamatban. Egy hagyományos családmódban a gyermek az édesanyjától tanul meg szeretni, s ez a szeretet alapú kapcsolat erősíti meg azt az érzetet, tudást a kicsiben, hogy nincsen egyedül a világban, bizonytalanság nélkül kezdhet el érdeklődni a személyi és tárgyi világ iránt. Az apa ezzel párhuzamosan szeretetével, bátorító, esetenként szigorúbb magatartásával abban segíti a gyermeket, hogy ki tudjon lépni a családi keretek közül, hogy kialakuljon a megfelelő önkontroll, amelynek segítségével majd sikerül elfogadnia és betartania az őt körülvevő szociális környezet szabályait, normáit (Ranschburg, 2003).

Internalizációs folyamatnak nevezzük azt, amikor a gyermek az anyukáját önmaga részévé képes tenni. Háromévesen már magában hordozza a gyermek édesanyja képét, a szeretetét, az általa átadott értéket és normákat, melyek mentén a gyermek nevelődött, amelyek segítették a gyermek életét irányítani. A harmadik életévben, tehát óvodáskorban a gyermeknek már nincs annyira intenzív igénye arra, hogy az édesanyja állandóan jelen legyen, hiszen a tudatában kialakult képben tudatosítja annak személyét, ezáltal tudja, hogy akkor is vele van az anyja, ha materiálisan nem megragadható. Ez az úgynevezett primer identifikáció. (Ranschburg, 2007). Az óvodaérettség jeleként értelmezhető tehát, hogy a gyermek elér egy bizonyos pszichoszomatikus fejlettségi szintet, hogy szorongás nélkül képes elviselni szülei hiányát, míg ők távol vannak, hiszen addigra már jól kialakult köztük egy bizalmi kapcsolat, aminek az alapja, hogy amit megígérnek neki a felnőttek, azt be is tartják (Zomi, 2021).

A szobatisztaságról

Amíg kialakul a szobatisztaság, nagyon fontos, meghatározó folyamatok játszódnak le egy gyermekben. A kisgyermekkor idején – tehát egy és hároméves kor között erőteljes mozgásos és perceptuális fejlődés megy végbe: a gyermek megtanul járni. Fontos, hogy egészséges gyermek esetén önindította legyen ez a mozgás, és ne erőltetett menetű mozgásfejlesztés történjen. A saját erőből, érdeklődésből induló mozgás fejleszti ugyanis az individuációs folyamatot is. Elkezd kialakulni a gyermek önmagáról kialakított 3D-s térélménye, a test-séma, s közben a mozgásos és érzékszervi élmények hatására a környezetéről is úgynevezett perceptuális sémát, kognitív térképet alakít ki. Az idegrendszerében reprezentálódik tehát a környezet és a saját test is. Ennek hatására kialakul az én-tudat, vagyis az önmagáról, a saját testéről, saját képességekről és élményekről kirajzolódó tudás. Nagyon fontos szerepe van az én-kép, én-tudat kialakításában a szociális visszacsatolásnak. Ez annyit jelent, hogy a gyermek elkezd utánozni és képes is utánozni a környezetét, s minderről visszajelzést, minősítést kap a környezetétől. Az én-tudat fontos fejlesztő tényezője még a kompetencia, vagyis az az igény az egyén részéről, hogy önállóan képes legyen tevékenykedni az őt körülvevő tárgyakkal, gyakorolja a felnőttvilág tevékenységeit. Kisgyermekkorban erre az igényre ható szülői magatartás a kompetenciakésztetés, amelynek erőteljes befolyásoló szerepe lehet a gyermek későbbi viselkedésére, képességeire, a motivációjára. A szülői kompetenciakésztetés ugyanis lehet elutasító/tiltó vagy megengedő/bátorító stílusú is. Míg az előbbi negatív hatású, gyenge önbizalmat, akár teljes önbizalomhiányt, negatív énképet eredményezhet hosszútávon, addig az utóbbi erősíti a gyermek önmagába vetett bizalmát, segít a pozitív énkép kialakításában. A negatív kompetenciakésztetés következménye, hogy külső-kontroll attitűd alakul ki a személyiségben, amely esetben az egyén környezete szabályozására figyel cselekedetei során, felelősségét arra hárítja át. A pozitív kompetenciakésztetés azonban arra készíteti az egyént, hogy felelősségérzet alakuljon ki benne a saját cselekedetei, viselkedése iránt, vagyis, hogy viselkedése belső kontrollálására törekedjen (Jávorszky, 2009).

Tehát gyermekünk viselkedését, önállóságra való törekvését, az arra való motivációját, hogy újabb és újabb képességeket, készségeket sajátítson el nagyban befolyásolja az őt körülvevő felnőttektől látott példa, és a tőlük kapott ösztönzés, segítségnyújtás, megerősítés. Erre már a bölcsődei nevelésben is nagy hangsúlyt fektetnek: *„A korai életévekben alapozódnak meg a kognitív, érzelmi és társas kompetenciák, ezért támogatásuk kiemelt jelentőséggel bír a bölcsődei nevelésben. Biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy a kisgyermek a játékon, a gondozási helyzeteken és egyéb tevékenységeken keresztül ismeretekhez, élményekhez, tapasztalatokhoz jusson, átélhesse a spontán tanulás örömét, megerősödjön benne a világ*

megismerésének vágya. Kíváncsiságának fenntartásával, pozitív visszajelzések biztosításával segíteni kell önálló kezdeményezéseit, megteremtve ezáltal az egész életen át tartó tanulás igényének, folyamatának biztos alapjait” (A Bölcsődei Nevelés-Gondozás Országos Alapprogramja, 2017).

A szobatisztává válásban az előbb említett tényezőkön túl sokat segít az utánzás, amely képesség másfél-kétéves korban alakul ki. Úgynevezett késleltetett utánzás ez, amely azt jelenti, hogy a gyermek egy másik ember viselkedését pár óra, vagy pár nap után ismétli meg. Ezáltal párhuzamosan jelenik meg a kicsikben az önállóság iránti vágy is, vagyis, hogy a felnőtt környezetben látott cselekedeteket, viselkedéseket ő is önállóan tehesse meg. Az is segít, ha nem csinálnak belőle a felnőttek titkot, hogy ők, hogy végzik a dolgukat. A lányoknak általában előnyük van ebben a témában, előbb szereznek vizuális tapasztalatot e téren. Ennek az az oka, hogy az első életévekben általában az anyával töltnek több időt a gyermekek (Ranschburg, 2007). A szocializációs mechanizmusnak itt már érvényesül a következő fejlődési szakasza, a modellkövetés.¹

A szobatisztaság kialakulását más-más intervallumban határozzák meg a szakirodalmak. Vekerdy Tamás szerint a gyermekek két, két és fél éves korukra érik el a szobatisztaságot. Ennek a képességnek az az alapja, akkor válik biztossá, amikor a gyermek felismeri az ingert, és képes tudatosan szabályozni visszatartani, felfigyel rá és képes kifejezni azt (Vekerdy, 2011).

Más szakértők szerint a szobatisztaság hároméves korra alakul ki, ebből is először a nappali szobatisztaság alakul ki, s ezt követi hamarosan az éjszakai szárazság (Vajda, 1991).

Van, aki azt állítja, hogy a szobatisztaság két és fél és négyéves kor között alakul ki, ezen belül pedig a teljes szobatisztaságot jelentő ágytisztaság háromtól négy és fél éves kor között stabilizálódik (Danis, Farkas, Herczog, Szilvási, 2011).

Annyi bizonyos, hogy a valódi szobatisztaság alapfeltétele a megfelelő idegrendszeri és pszichés érettség kialakulása, az önszabályozó funkció működése (Danis, Farkas, Herczog, Szilvási, 2011).

¹ Bányász Ibolya A szocializáció folyamata és szinterei, a szociális identitás kialakulásának összefüggései. Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. (Letöltés) https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszk_ozrendszerenek_kialakitasa/2_1851_009_101030.pdf (2021. 03. 21).

Kutatási kérdésvetések

Nagy László a következő gondolatot fogalmazta meg: „*Mi a gyermekszeretettel nem elégszünk meg. Hirdetjük, hogy szeresd és ismerd meg a gyermeket. Ismerd meg, hogy igazabban szerethesd, hogy mélyebben védelmezhesd, jobban nevelhesd.*” Úgy gondolom, hogy a gyermekek védelmében és minél magasabb szintű nevelése, fejlődése biztosítása érdekében nagyon fontos megismerni magát a gyermeket, életkori sajátosságait, egyéni fejlettségi szintjét és érdeklődési körét. Ám emellett nagyon fontos, hogy az őt körülölelő szülők, szakemberek véleményét is meghallgassuk, tapasztalatokat, ismereteket gyűjtsünk és cseréljünk, hogy azt a rendszert, amelyben a gyermekeink nevelődnek, pont az ő érdekükben jobbra telessük.

Témaválasztásom azért esett a két és fél éves korú gyermekek óvodáztatási körülményeire, mert az ország különböző területein tevékenykedő óvodapedagógusok jelezték, hogy nehézségeket tapasztalnak e téren, hogy valami akadálya van annak, hogy az említett életkorú gyermekek óvodába kerülése valamilyen problémakör megjelenését vonta maga után.

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy a két és fél éves korú gyermekek fogadásával kapcsolatban egy nagyobb számú óvodapedagógusi populáció milyen válaszokat fogalmaz meg. Milyen téren tapasztalnak nehézségeket az óvodapedagógusok? Módszertani felkészültségüket érzik hiányosnak a háromévesnél fiatalabb gyermekek nevelése, gondozása közben, vagy esetleg az óvoda, mint intézmény tárgyi felszereltségét, illetve személyi feltételeit tekintve tapasztalnak hiányosságokat? Milyen típusú eltéréseket tapasztalnak egy két és fél éves korú gyermek esetén, ami nehézséget okozhat, vagy éppen pozitív hatással lehet a pedagógusok saját személyiségére, annak a csoportnak az életére, amely fogadja ezeket az apróságokat? Egyetértenek-e a 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről (továbbiakban Nkt.) 8. § első bekezdésével? Mi a véleményük erről a szabályozásról?

Fontosnak tartom, hogy a két és fél éves korú gyermekek nevelésében potenciálisan résztvevő nevelőket, tehát a bölcsődében tevékenykedő csecsemő-és kisgyermeknevelők véleményét, tapasztalatait is megmutassam a dolgozatomban. Kíváncsi vagyok rá, hogy ők mire asszociálnak, ha egy két és fél éves gyermekre gondolnak? Milyen szempontokat, képességeket, készségeket tartanak fontosnak ahhoz, hogy egy kisgyermek jó eséllyel sikeresen szokjon be az óvodába, gördülékenyen teljenek az ottani napjai. Mit tartanának előnyösnek, hol és milyen formában lenne a leghasznosabb a két és fél éves korú gyermekek napközbeni ellátása, nevelése? Milyen kérdéskörökben tér el, illetve egyezik a véleménye a megkérdezett óvodai, illetve bölcsődei kisgyermeknevelőknek?

Végül, de nem utolsó sorban a szülők tapasztalatait, véleményét is fontosnak tartom bemutatni, hogy élték meg két és fél éves gyermekükkel együtt a beszokást, az óvodába történő befogadást?

Mivel egy előzetes felmérés során felmerült az óvodaérettség fogalma, kíváncsi voltam mindhárom célcsoportnál, hogy véleményük szerint, milyen képességekkel, készségekkel tulajdonságokkal rendelkezik egy olyan gyermek, akiről azt gondolják, hogy felkészült az óvodai nevelésre.

A kutatási módszerek, empirikus vizsgálati eszközök bemutatása

Kutatásom során kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmaztam.

Az adatgyűjtés szempontjából az elsődleges kutatási eszközeim a kérdőívek voltak. A kérdőíves mintavétel három egymástól elkülönülő alapsokaság (óvodapedagógusok, bölcsődei gondozók, szülők) kiválasztásával történt, részükre külön-külön, teljes anonimitást biztosító kérdőíveket hoztam létre, s ezeket zártkörű, internetes csoportokba töltöttem fel, ahol csak az általam kiválasztott populáció tagjai voltak elérhetőek. Célirányosan olyan szakembereket, illetve kisgyermekes szülőket kerestem, akik a kutatásban vizsgált korcsoportú gyermekek nevelésében, illetve intézménybe adásával és fogadásával kapcsolatban valós tapasztalatokkal rendelkeznek.

Dichotóm kérdéseket alkalmaztam ott, ahol egyértelmű állásfoglalásra szerettem volna készíteni a válaszadókat, például a következő kérdéseknél: „*Teljes mértékben felkészülten tudta fogadni a két és fél éves korú gyermekeket?*”; „*Ön szerint beszélhetünk óvodaérettségről?*”.

Zárt és félig zárt kérdéseket alkalmaztam ott, ahol egy-egy válaszra konkrét választ vártam, illetve, mivel fontos volt számomra, hogy számszerűsíthető adatok is rendelkezésemre álljanak. Ebben a fenti típusú kérdések is segítettek, hiszen az egy-egy kérdésnél fennálló véleményazonosságot vagy éppen különbözőséget hatékonyabban lehet mérni, összegezni. Természetesen a félig zárt kérdéseknél felajánlottam az „egyéb” választási lehetőséget is, hogy a valóban megélt tapasztalatok, a valós vélemények tükröződjenek vissza a válaszokból, ne érezze a kitöltő, hogy be kívánom határolni feleleteit.

Mindhárom kutatási csoport esetében a kvalitatív kutatási módszert, a metaforaelemzést is beépítettem a kérdőívek szerkesztésekor. „*Pedagógiai fogalmaink megértéséhez, a fogalmak mögötti jelentés vizsgálatához a metafora, mint kutatási módszer is felhasználható. A metafora átvitelt jelent, amely két entitás közötti közös tulajdonságok alapján jön létre. A jelentésátvitel*

a tudat mélyén következik be, ezért a kognitív nyelvészet metafora-felfogása szerint a metafora olyan jelentést, tapasztalatot definiálhat, amely korábban nem volt ismert, azaz konceptualizálhat” (Vámos, 2001, 86. o. idézi Leino, 1993; Kövecses, 1998; Kiefer, 2000.)

A metaforakutatások esetében lehetséges az is, hogy a válaszadók egy előre megadott jelentéstartományban gondolkodjanak, vagy pedig korlátozás nélkül.

Mindhárom célcsoport esetén arra törekedtem, hogy a válaszadók korlátozás nélkül hozzanak létre metaforákat, hogy az általam megfogalmazott kérdések, instrukciók ne legyenek befolyásoló hatással véleményük, érzéseik, tapasztalataik kifejezésére.

Saját kutatási eredmények bemutatása és elemzése

Kutatási előzmény

Egy általam készített, korábbi pályaelégedettségi felmérésben 127, az ország különböző területén, más-más fenntartású óvodában dolgozó, fiatal és már több éve, évtizede a pályán lévő óvodapedagógus vett részt. A megkérdezettek feleletválasztós kérdésekkel nyilváníthatták ki véleményüket, hogy mely tényezőkkel elégedettek, illetve elégedetlenek munkahelyükön. Az „Egyéb” válaszlehetőségnél többször előfordult az óvodapedagógusok munkavégzését nehezítő körülményként a két és fél éves korú gyermekek óvodába kerülésének ténye. Ezen felbuzdulva - és mert a saját hivatásom gyakorlása során is tapasztaltam ebben a témában nehézségeket-, minikutatást készítettem egy vas megyei, városi óvoda 10 óvodapedagógusa körében is. A kutatásban résztvevők mindegyik heterogén csoportban dolgozott, volt köztük nyugdíj előtt álló, gyakornok és már hosszabb ideje a pályán lévő pedagógus is. A vizsgálat során a következő kérdésekre kerestem a választ:

- Milyen kép él a megkérdezett óvodapedagógusokban a két és fél éves korú gyermekekről?
- Mit gondolnak, mit éreznek a megkérdezettek a két és fél éves korú gyermekek óvodáztatási körülményeivel kapcsolatban?
- Milyen előnyök hátrányok, nehézségek léphetnek fel a két és fél éves korú gyermek óvodáztatása kapcsán?
- Milyen megoldási lehetőséget látnak a megkérdezettek az aktuális problémára?
-

A vizsgálat során kiderült, hogy a megkérdezettek mindannyian fogadtak már a csoportjukba a fentnevezett életkorú gyermeket, akikről az volt a véleményük, hogy nem óvodába valók, éretlen az idegrendszerük, többségük önállóan olyan alapfeladatokban, mint az evés, ivás, nem

alakult ki náluk a szobatisztaság sem, az óvodák pedig nem rendelkeznek a pelenkázáshoz szükséges feltételekkel. A válaszadóknak az említett korú gyermekekről olyan fogalmak, hasonlatok, összetett szavak jutottak eszükbe, mint például kicsi, csöppség, palánta, új ígéret, nem szobatiszta, tehát a legtöbb esetben babára; valami nagyon formálható, még éretlen tényezőre asszociáltak.

„MILYEN SZÓ, FOGALOM, HASONLAT, ÖSSZETETT SZÓ (...) JUT ESZÉBE AZ ÓVODÁBA LÉPŐ, 2,5 ÉVES GYERMEKRŐL?”

Fő szavak	Csoportosítás
baba bölcsődés kisbaba csöppség kicsi nem szobatiszta	<i>nem óvodás</i>
új ígéret palánta	<i>formálható</i>
éretlen szeleburdi fáradékony önállótlan	<i>idegrendszeri, fizikai éretlenség</i>

Előzetes kutatás metaforaelemzése

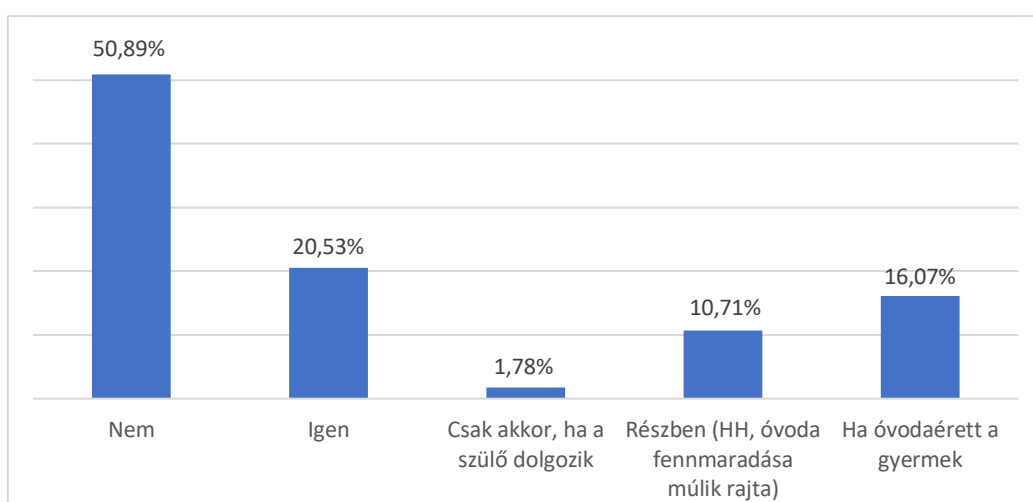
A legtöbb esetben azt javasolták a fennálló probléma megoldására, hogy az óvodába lépés legelső korlátja a 3. életév legyen, hogy ennél fiatalabb korú gyermekek abszolút ne vehessenek részt az óvodai nevelésben. Mindezek ellenére előnyként fogalmazták meg a vizsgálatban résztvevők, hogy a két és fél éves korú gyermekek óvodai léte előnyösen hathat nagyobb társaik segítő – és alkalmazkodókészségére, empátiájára, illetve, hogy a két és fél éves korú gyermekekre nézve is lehet pozitív hatása, ha vegyes életkorú csoportba kerülnek, például a szocializációs készségek, egyéb képességek, készségek gyorsabb ütemben fejlődhetnek az idősebb társak hatására.

Pedagógusok és szülők véleménye a két és fél éves korú gyermekek óvodáztatási körülményeiről

Az óvodapedagógusok véleménye a két és fél éves korú gyermekekről és óvodáztatási körülményeiről

Az óvodapedagógusok részére elkészített kérdőív minden kitöltője nőnemű volt és a válaszadás feltétele az volt, hogy pályafutásuk folyamán fogadniuk kellett már két és fél éves korú gyermeket a csoportjukba. Kíváncsi voltam arra, hogy vajon mire asszociálnak, ha az említett életkorú gyermekre gondolnak. A válaszokban található hasonlatokból, szavakból összesen tíz, jól elkülönülő kategóriát hoztam létre, melyek a következők voltak: *baba; kommunikációs/anyanyelvi fejletlenség; fizikai, idegrendszeri, kognitív éretlenség; fejlődő; szociálisan éretlen; érzelmi instabilitás; érzelmes, érzelmi többletet nyújtó; óvodaérett; befogadó; kiemelt figyelmet igénylő.*

A kitöltőknek választ kellett adniuk arra a kérdésre, hogy egyetértenek-e 2011. évi CX. Nkt. 8. §. 1. bekezdésével, mit gondolnak erről a törvényről (1. sz. diagram)?

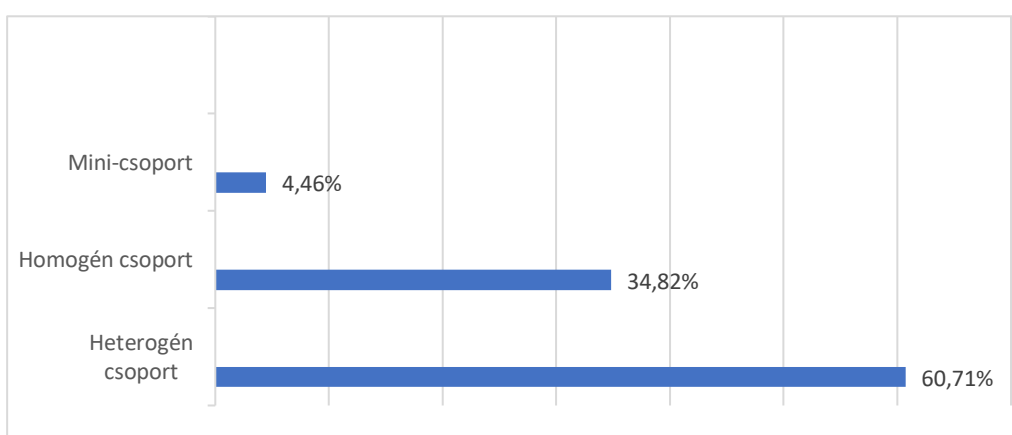

1. sz. diagram: A 2011. évi CX. Nkt. 8. §. (1) -ével való egyetértés mértéke és kritériumai az óvodapedagógusok véleménye alapján (N=112)

Az óvodapedagógusok fele (50,89 %) egyáltalán nem értett egyet a törvénnyel, s válaszaikban a leggyakoribb indok általában az volt, hogy a két és fél éves korú gyermekek önállótlank, idegrendszerileg még éretlenek az óvodára, nem szobatiszták, s hogy inkább bölcsődébe valók még ebben az életkorban. 20,53 %-uk teljesen egyetértett a törvénnyel, mivel egyrészt tapasztalataik alapján ezzel is a családokat segítik, másrészt pedig az érintett korosztály számára a másik választható intézményben, tehát a bölcsődékben vagy nincsen elegendő férőhely, vagy az is akadály, hogy nincs bölcsőde minden településen. Voltak olyanok is, akik részben értettek

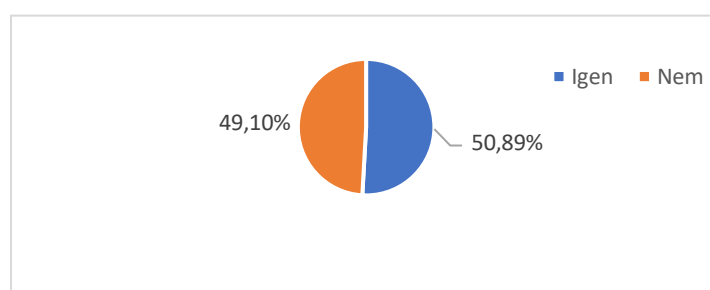
egyét a törvénnyel (10,71 %), hiszen hátránycsökkentő szerepet tölthet be, illetve több esetben intézmények fennmaradása is múlt azon, hogy a két és fél éves korú gyermekeket is felvették az óvodákba. A kitöltők 16,07 %-a pedig azt válaszolta, hogy ideális lenne a törvény, ha kiegészítenék olyan szabályozóval, amely kimondja, hogy óvodaérett két és fél éves korú gyermekeket lehetne csak fogadni az óvodákban.

A válaszadók közel 60,71 százaléka életkorilag vegyes csoportba fogadta a két és fél éves korú gyermekeket. 4,46 százalékuk számolt be arról, hogy úgynevezett minicsoportot alakítottak ki az érkező kicsik számára (2. sz. diagram).

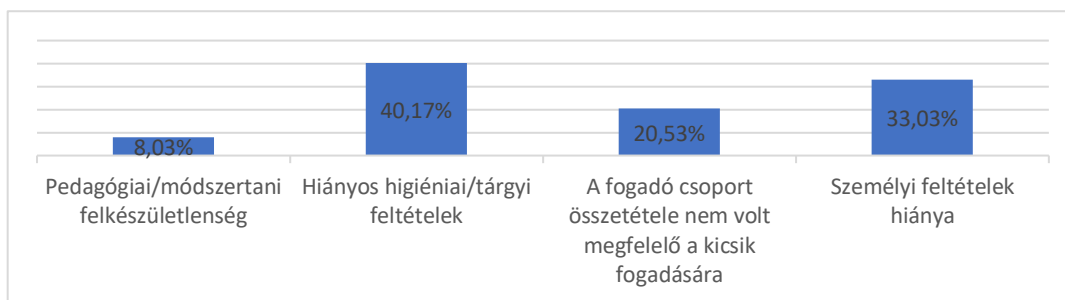
2. sz. diagram: A két és fél éves korú gyermekeket fogadó csoportok gyakoriságának aránya az óvodapedagógusok véleménye alapján (N=112)

Közel egyenlő arányban voltak azok, akik úgy érezték, hogy felkészülten tudták fogadni a kicsiket (50,89 %), és azok, akik valamiféle felkészületlenséget éreztek (49,10 %) (3.sz. diagram).

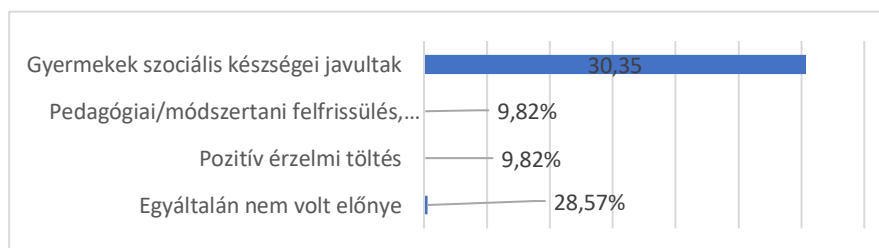
3.sz. diagram: Az óvodapedagógusok véleménye arról, hogy felkészültnek érezték-e magukat a két és fél éves korú gyermekek fogadására (N=112)

A fogadással kapcsolatos problémahelyzetet az adott válaszok alapján leginkább a tárgyi/higiéniai és személyi feltételek hiánya okozta, valamint számottevő volt azoknak a válaszadóknak a száma, akik úgy érezték, hogy az aktuális, már meglévő fogadócsoport életkori összetétele nem volt megfelelő az újonnan érkező két és fél éves korú gyermekek számára (4. sz. diagram).

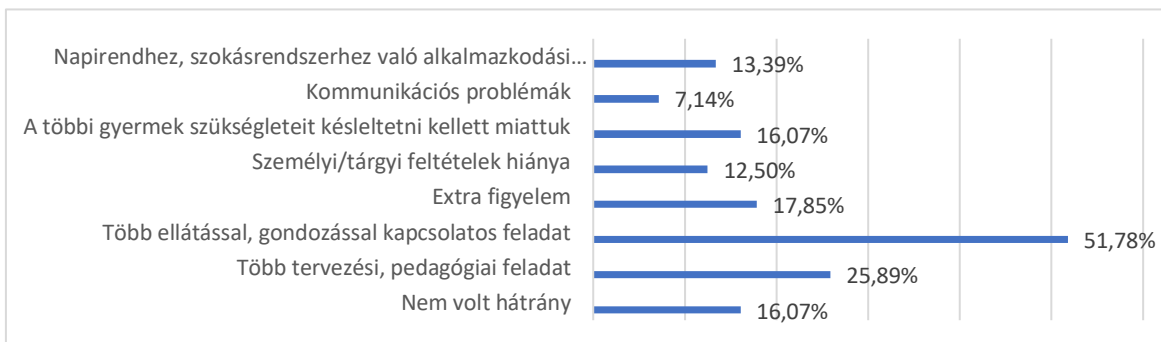
4.sz. diagram: Az óvodapedagógusok véleménye arról, hogy milyen szempontból érezték felkészületlennek magukat a két és fél éves gyermekek fogadásakor (N=112)

Fontosnak tartottam, hogy megfogalmazzák tapasztalataikat, érzéseiket arról, hogy konkrétan milyen előnyei és milyen nehézségei voltak a vizsgált korcsoport érkezésének. A válaszokból azt derült ki, hogy a pedagógusok 28, 57 %-a előnyét egyáltalán nem látták, nem tapasztalták a két és fél évesek fogadásának; viszont kicsit többen, 30, 35 %-uk érezte úgy, hogy a gyermekek szociális képességeit kifejezetten javította az, hogy kisebb, több segítségre, több türelemre igényt tartó gyermekekhez kellett igazodniuk, s hogy ez mindenképpen előnyös volt. Teljesen azonos arányban érezték úgy, hogy az óvodába érkező apróságok pozitív érzelmi töltődést, derűt, szeretetet hoztak a csoportba, illetve, hogy a hozzájuk való megfelelő odafordulás, az ő nevelésük módszertanilag is felfrissülést jelentett, új tapasztalatszerzés forrásai lettek, hiszen máshogyan kellett hozzájuk viszonyulni, mint az idősebb korosztályok tagjaihoz, s ezt pozitív tanulási lehetőségként, előnyként élték meg az óvodapedagógusok (5. sz. diagram).

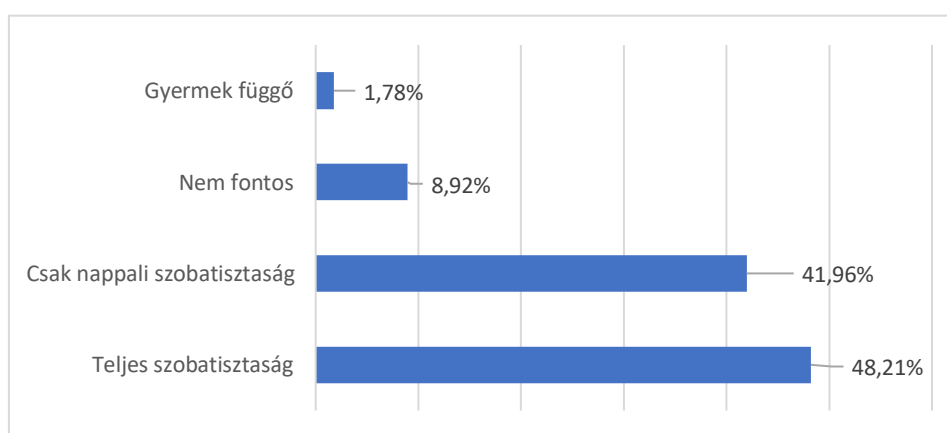
5.sz. diagram: A két és fél éves korú gyermekek fogadásának előnyei az óvodapedagógusok véleménye alapján (N=112)

A nehézségek esetében a legmagasabb arányban (51,78 %) a több ellátási, gondozási feladat megjelenését választották, melyek az önállótlan, a kialakulatlan szobatisztaság következtében adódtak. Ezen kívül még a plusz tervezési, pedagógiai feladatot is hátrányos hozadéknak tekintették, s emellett még kommunikációs problémát, alkalmazkodási problémát is felsoroltak hátrányként, valamint problémának érezték a fogadáshoz nem megfelelő személyi és tárgyi feltételeket, valamint, hogy a fogadó csoport többi gyermekének szükségleteit nagyon gyakran kellett késleltetni az extra figyelmet igénylő két és fél évesekkel való foglalatosságok miatt (6. sz. diagram).

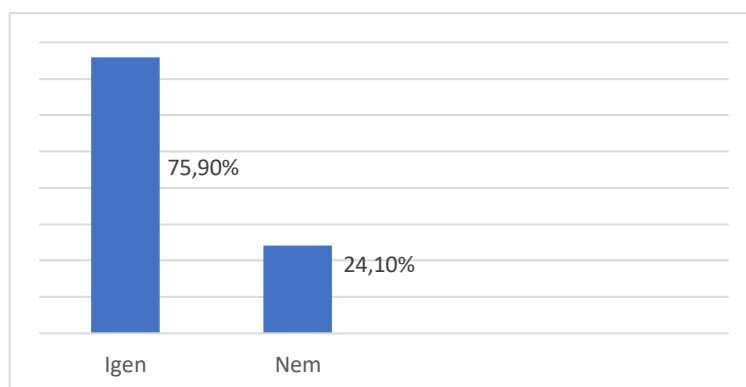
6.sz. diagram: A két és fél éves korú gyermekek fogadásának nehézségei az óvodapedagógusok véleménye alapján (N=112)

A megkérdezett óvodapedagógusok a szobatisztaságról is elmondták véleményüket, s ebből kiderült, hogy 48, 21%-a ítélte úgy, hogy a teljes szobatisztaság nagyon fontos lenne az óvodába lépéskor, s közel ugyanennyien vélték azt, hogy elegendő lenne csupán a nappali szobatisztaság is (7. sz. diagram).

7.sz. diagram: Az óvodapedagógusok véleménye a szobatisztaság fontosságáról két és fél éves korban, óvodába lépéskor (N=112)

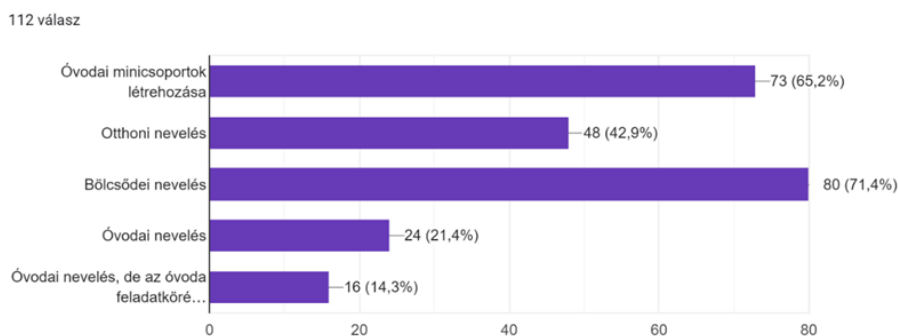
Arra a kérdésre, hogy beszélhetünk-e óvodaérettségről a válaszadók túlnyomó többsége (75,9%) válaszolt igennel (8.sz. diagram).

8. sz. diagram: Az óvodapedagógusok véleménye arról, hogy létezik-e az óvodaérettség fogalma? (N=112)

Ezzel kapcsolatban fontosnak tartottam megkérdezni, hogy az ő megítélésük szerint mikor tekinthető egy gyermek óvodaérettnek? Összesen 82 válasz érkezett erre a kérdésre, s a legtöbben a szociális érettséget tartották fontosnak, majd egyenlő mértékben az önállóságot és a kommunikációs érettséget, de számottevő mértékben említették meg a szobatisztaság fontosságát is.

Végül kíváncsi voltam, hogy a fókuszban lévő korosztály gyermekeinek nevelésével, napközbeni ellátásával kapcsolatban milyen javaslatai vannak az óvodában dolgozóknak, s a válaszokból kiderült, hogy legtöbben a bölcsődei nevelést tartanák megfelelőnek, vagy, ha óvodában ugyan, de életkorilag homogén, úgynevezett minicsoportok várnák a két és fél éves korú kicsiket (9. sz. diagram).

9.sz. diagram: A két és fél éves korú gyermekek nappali ellátásával, nevelésével kapcsolatos lehetőségek az óvodapedagógusok véleménye alapján (N=112)

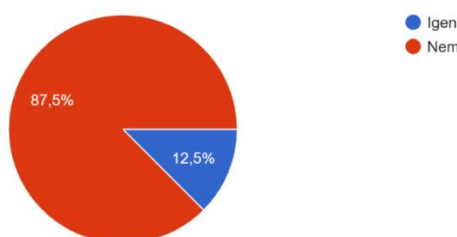
Csecsemő-és kisgyermeknevelők véleménye a két és fél éves korú gyermekekről, óvodáztatási körülményeiről

A kérdőívet kitöltő csecsemő-és kisgyermeknevelők száma 72 volt, és ők is mindannyian nők voltak.

Mint azt már a kutatási kérdésfelvetéseknél korábban megfogalmaztam, kíváncsi voltam, hogy a bölcsődében dolgozó szakemberek mire asszociálnak, ha a kutatott korosztályba sorolható gyermekekre gondolnak. Az általuk megadott szavakat, hasonlatokat csoportosítottam és kategóriákba soroltam, melyek alapján a következő hat fogalmi csoport született: *érzelmes; felfedező; fizikailag, idegrendszerileg és kognitívan fejlett; önállótlan; öntudatos; szociálisan fejlett.*

Arra a kérdésre, hogy véleményük szerint feltétel nélkül minden két és fél éves korú gyermek felvehető-e az óvodába 87,5 százalékuk nemmel válaszolt (10. sz. diagram).

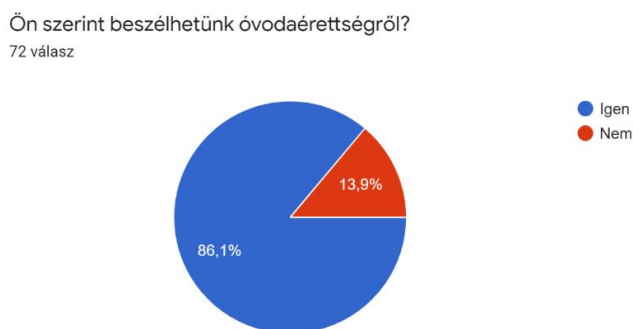
Ön szerint minden 2,5 éves gyermeket feltétel nélkül fel lehet venni az óvodába?
72 válasz

10. számú diagram: Csecsemő-és kisgyermeknevelők véleménye a két és fél éves korú gyermekek óvodai felvételéről (N=72)

Tehát elmondható, hogy úgy vélik, szükséges lenne valamilyen mértékben szabályozni az óvodába történő belépés lehetőségét. Az általuk legfontosabbnak ítélt, az óvodába történő felvételkor szem előtt tartandó szempontként a pszichikai fejlettséget jelölték meg (72,2 %), és szinte azonos mértékben tartották fontosnak a szobatisztaság feltételének megvalósulását (70,8 %), valamint a leendő kis ovisok megfelelő szintű szociális érettségét (68,1%). A gyermekek kommunikációs képességének fejlettségét a kitöltők 47,2 százaléka, tehát kevesebb, mint a fele tartotta fontosnak.

A bölcsődei kisgyermeknevelők véleménye szerint is lehet óvodaérettségről beszélni, ugyanis 86,1 %-uk válaszolt igennel erre a kérdésre (11. sz. diagram).

11. sz. diagram: Csecsemő- és kisgyermeknevelők véleménye az óvodaérettség, mint fogalom létéről (N=72)

A kitöltők 55 százaléka említette a szobatisztaságot, 44, 4 százaléka az alapvető igények és érzések kifejezéséhez szükséges kommunikációs fejlettséget, 34,7 százaléka a szociális érettséget, 36, 1 százaléuk pedig az alapvető önellátás képességét jelölte meg, mint az óvodába lépéskor elvárható alapképességet. Többen nagyon fontosnak tartották az érzelmi fejlettséget is, mint az óvodai beszkokást megkönnyítő feltételt, gyakori mintázatot mutatott ennek a megfogalmazása is. Ebben az esetben főként a jó anya-gyermek kapcsolat fontosságát emelték ki, mint a gyermek érzelmi stabilitását megalapozó tényezőt.

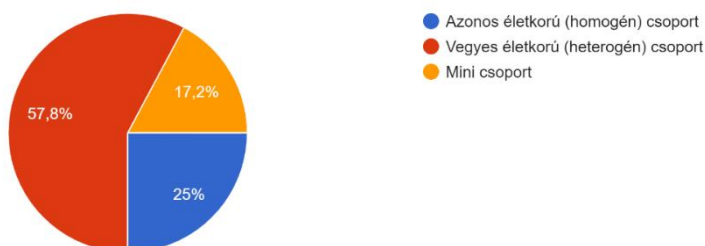
Arra a kérdésre, hogy milyen formáját tartanák a legelőnyösebbnek a két és fél éves korú gyermekek napközbeni ellátásának, nevelési módjának megvalósulási formájaként a csecsemő- és kisgyermeknevelő szakemberek közül a legtöbben (87,5 %) a bölcsődei nevelést tartották a legoptimálisabbnak. A második legjobbnak ítélt lehetőségként az óvodai „mini-csoportok” megszervezését említették, ahová csak a két és fél éves korú gyermeket csoportosítanak. A válaszadók 18,1 % az óvodai nevelést, 15,3 százaléuk pedig az otthoni nevelést választotta, mint a két és fél éves korú gyermekek napközbeni ellátási, nevelési módját.

A szülők tapasztalatai két és fél éves gyermekük óvodáztatási körülményeivel kapcsolatban

A kérdőívet kitöltő szülői célcsoportot nehéz volt elérni, hogy pontosan megfeleljenek a dolgozat szempontjából megszabott szűk kategóriának, hogy két és fél éves korú gyermekik óvodába lépésének körülményeiről kérdezhessem őket. Az ország egész területéről érkezett be az az összesen 64 válasz, melynek csupán egyetlen kitöltője volt férfi.

A válaszadó szülők gyermekeinek több, mint fele (57,8 %) életkorilag vegyes, tehát heterogén csoportban kezdte meg óvodai életét, 25 %-uk homogén, míg 17,2 %-uk úgynevezett minicsoportba került (12. sz. diagram).

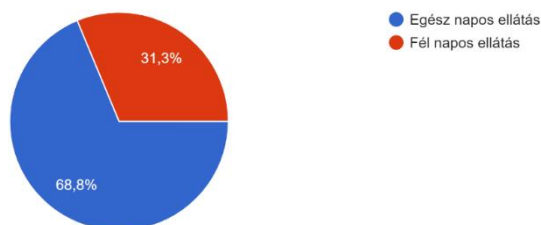
Milyen csoportba került gyermeke, amikor kezdte az óvodát?
64 válasz

12. sz. diagram: sz. diagram: A két és fél éves korú gyermeket fogadó óvodai csoportok típus szerinti eloszlása a szülők véleménye alapján (N=64)

Az érintett korosztályú gyermekek számára legtöbbször az egész napos ellátást vették igénybe már az óvodába lépéskor (13. sz. diagram).

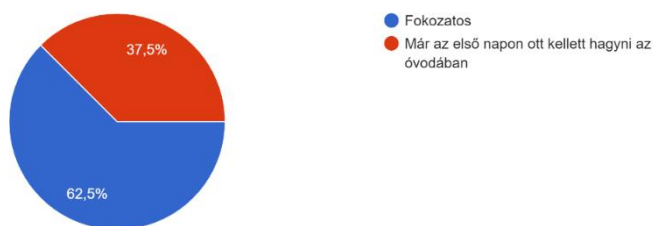
Milyen típusú ellátásban kezdte meg 2,5 éves korú gyermeke az óvodát?
64 válasz

13. sz. diagram: A két-és fél éves korú gyermekek óvodában tartózkodásának időtartama az óvodáztatás kezdetén a megkérdezett szülők véleménye alapján (N=64)

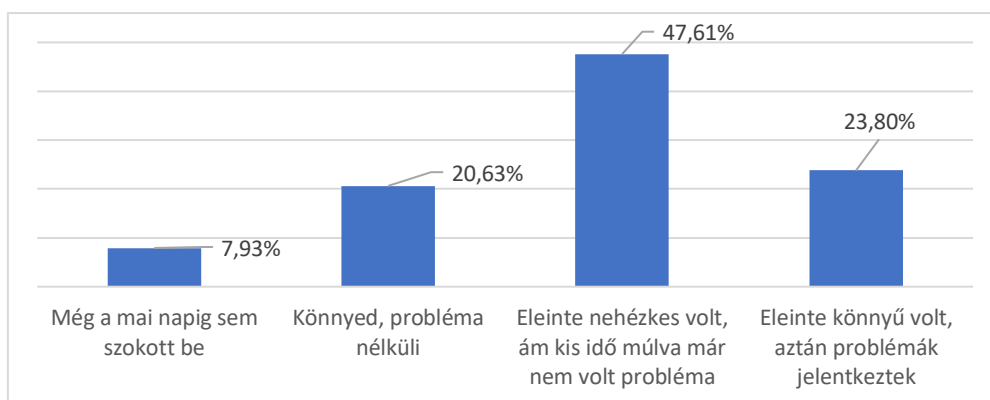
A beszoktatás menete (14. sz. diagram) a legtöbb gyermek esetében fokozatos volt, ám több gyermeknél előfordult, hogy beszoktatás nélkül, azonnal ott kellett hagyni a szülőknek őket az óvodában.

Milyen volt a beszoktatás menete?
64 válasz

14. sz. diagram: A két- és fél éves korú gyermekek beszoktatásának formája a megkérdezett szülők válaszai alapján (N=64)

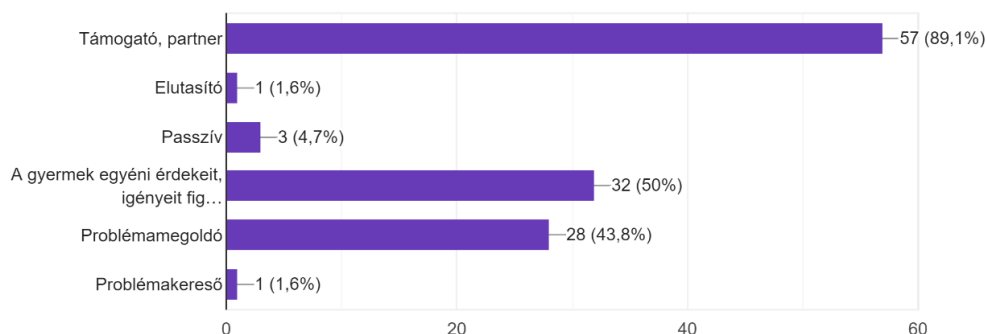
A beszokás, az intézményi lét elfogadásának menete a két és fél éves korú gyermekek nagy részénél kezdetben nehézkes volt, de rövid idő elteltével felvették az új közösség ritmusát, elfogadták az új szabályokat, szokásokat (15. sz. diagram).

15. sz. diagram: A szülők tapasztalatai két és fél éves korú gyermekeik óvodába történő beszokásának menetéről (N=64)

Ebben bizonyosan nagy szerepe volt az őket fogadó óvodapedagógusoknak is, hiszen a szülők problémamegoldó, támogató, partnerként viselkedő magatartást tapasztaltak a pedagógusok részéről, akik a gyermekek egyéni érdekeit, szükségleteit abszolút figyelembe vették, szem előtt tartották. Csupán 4,7%-uk számolt be arról, hogy passzívnak látták gyermekük óvó nénijét, 1,6 %-uk pedig azt tapasztalta, hogy inkább problémakereső magatartást tanúsított a beszoktató pedagógus (16. sz. diagram).

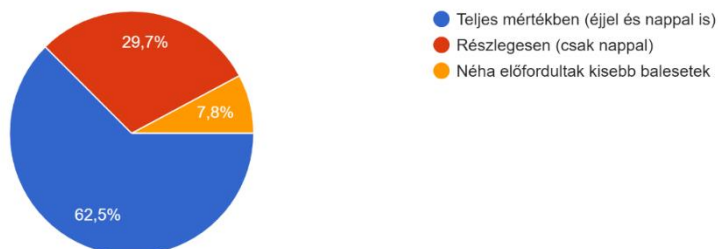
Milyen magatartásformát tapasztalt az óvodapedagógusok részéről a beszoktatás folyamán?
(Több válasz megjelölése is lehetséges)

16.sz. diagram: A szülők tapasztalata az óvodapedagógusok magatartásáról a két és fél éves gyermekek beszoktatásakor (N=64)

Az óvodába lépő két és fél éves korú gyermekek 62,5 %-a, tehát több, mint a fele a szülők elmondása alapján teljesen szobatiszta volt az óvodáztatás kezdetén, kisebb mértékű volt azon gyermekek száma, akiknél még csupán nappalra vált biztossá ez a készség, vagy akiknél kisebb balesetek gyakran előfordultak (17. sz. diagram).

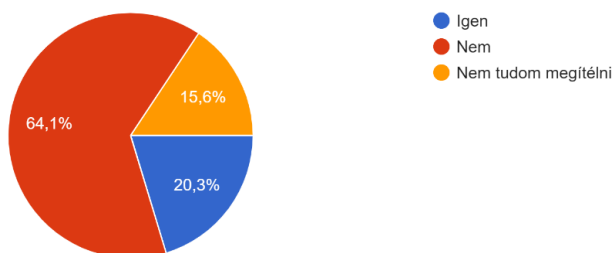
Gyermeke milyen mértékben volt szobatiszta, amikor kezdte az óvodát?
64 válasz

17. sz. diagram: A két-és fél éves korú gyermekek szobatisztaságának mértéke az óvodába lépéskor a megkérdezett szülők véleménye alapján (N=64)

A szobatisztasággal kapcsolatos tapasztalatok után kíváncsi voltam arra is, hogy a szülőkben lenne-e igény arra, hogy az óvoda feladatköre, tárgyi feltételei kiegészüljön a nem szobatiszta gyermekek fogadása céljából. A válaszokból kiderült, hogy a szülők nagy többsége (64,1 %) nem tartaná ezt fontosnak, hogy az óvoda ellássa a pelenkás gyermek körüli teendőket (18. sz. diagram).

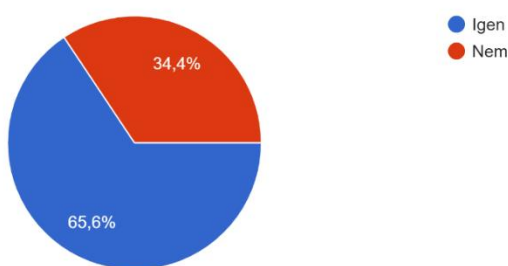
Véleménye szerint az óvodai nevelésnek és annak tárgyi felszerelésének ki kellene egészülnie a pelenkázáshoz szükséges feltételekkel?
64 válasz

18. sz. diagram: A szülők véleménye az óvodai nevelésnek a pelenkázáshoz szükséges feltételekkel való kiegészüléséről (N=64)

A szülők véleményét, tapasztalatait feltáró kérdőívben is szerettem volna kutakodni az óvodaérettséggel kapcsolatban, s a beérkezett válaszok alapján a szülők 65, 6%-a, tehát több, mint a fele vélte úgy, hogy beszélhetünk óvodaérettségről (19. sz. diagram).

Ön szerint beszélhetünk óvodaérettségről?
64 válasz

19. sz. diagram: A szülők véleménye az óvodaérettség, mint fogalom létéről (N=64)

Az általuk megadott szavak, meghatározások alapján négy fogalmi csoportot készítettem, melyek szerintük az óvodaérettség kritériumai lehetnek, s ezek a következők voltak: *szociális érettség; kognitív idegrendszeri érettség; kommunikációs fejlettség, és az önellátási készségek fejlettsége.*

Összegzés

A szakirodalmi elemzés során is világossá vált számomra, hogy a két és fél éves korú gyermekek fejlettségi szintjét konkrétan nehezebb megfogalmazni, mivel egyrészt, mint minden korosztálynál általános érvényű szabály, az ember, legyen az gyermek, vagy felnőtt, de mind-mind eltérő adottságokkal, fejlettségi szinttel rendelkezik. Másrészt viszont határmezsgyéén áll a fókuszban álló gyermekek csoportja, hiszen időben éppen olyan közel vannak a kétévesekhez, mint a háromévesekhez. Általános vagy egyéni fejlettségét tekintve egyik területen a két-, másik területen a hároméves korosztályhoz közelítenek.

Ennek ellenére a kötődéssel, a beszédfejlődéssel, a személyiségfejlődéssel, az önkontroll kialakulásával, ezen belül a szobatisztasággal, illetve a szocializációval kapcsolatban sikerült egy képzeletbeli nagyító alá helyezni a kicsi gyermekeknek ezen konkrét csoportját. Azt gondolom, hogy rendkívül érdekes, színes kép alakult ki róluk végeredményben. Ha a beszédfejlődési szintjüket nézzük, óriási változások mennek ebben az időszakban végbe egy kisgyermekben. Egy úgynevezett szókincsrobbanás történik az említett életkorban, elkezdnek kétszavas kombinációkból többszavas mondatokat alkotni. Rájönnek, hogy a hangjuk, a szavaik nem csak a játékos célokat, hanem sokkal nagyobb célt is képesek szolgálni: a szocializáció egy következő lépcsőfokára jutnak el a beszéd által, amikor is képesek direkt, szavakkal bevonni másokat a saját tevékenységeikbe, vagy általa ők képesek csatlakozni más személyekhez. Ebben az életkorban jelenik meg az „én” névmás tudatos használata, amely az identitás fejlődését is jelzi. Képesek jelezni szükségleteiket, tehát optimális esetben képesek boldogulni az őket körülvevő környezetükben. Ám van, akiknél ezek a folyamatok csak a harmadik életév betöltésekor aktivizálódnak, s ez nem rendellenesség, de a szocializációban, a környezettel való kommunikációban kissé gátolhatják a gyermekeket.

Az, hogy egy gyermek hogyan képes beilleszkedni egy közösségbe, amely már nem a családja, hogyan képes megérteni, elfogadni az új környezet szabályait, normáit, milyen mértékben mer nyitni mások felé, az már egészen kicsi korban meghatározódhat. Az anya-gyermek, az apa-gyermek közötti kapcsolat minősége, érzelmei, bizalmi faktora, a kötődési adottságok kihatnak a kicsik a kortársakhoz, más felnőttekhez való kapcsolódási képességére. Hatással lesz arra a pszichoszomatikus készségre, amelynek hiánya vagy megléte gátolja, illetve segíti a gyermeket annak elfogadásában, hogy el kell szakadni a szüleitől. A jó minőségű szülő-gyermek kapcsolat ösztönzi a gyermeket arra, hogy képes legyen bízni abban, hogy nem hagyják el örökre, csak kis időre válnak el egymástól, hogy az intézményes nevelés új kalandokat, tapasztalatokat, kapcsolatokat tartogat számára, mely felé bizalommal, bátran nyithat. Ám ahhoz, hogy ez a

nyitás valóban pozitív, viszonylag „fájdalommentes” legyen, az intézményben fogadó felnőttek, esetünkben az óvodapedagógusok részéről is elfogadó, toleráns, szeretetteljes odafordulást kell megtapasztalniuk a gyermekeknek. Főként azoknak a két és fél éveseknek, akik fejlődésük szempontjából Morris szerint a „az ölelj magadhoz!” és a „tegyél le!” korszakok között barangolnak. Az környezetbe történő beilleszkedést, a szülőktől való elválást segíti az a két, két és fél éves kor körül virágzó „én tudom” szakasz, amelyben a gyermek törekszik az önállóságra, amely segíti begyakorolni az egyedül evést, ivást, s eljut az önkontrollnak egy olyan fokozatához, ahol testi szükségletei közül az ürítéssel kapcsolatos ingereket elkezd megtanulni szabályozni, kifejezni. El is érkezik a szobatisztasággal való bíbelődés korszaka, amelyet a különböző szakemberek eltérő életkori intervallumban határoznak meg. Míg Vekerdy szerint kettő-két és fél éves kor között jut el a gyermek a nappali szobatisztaságtól egészen az ágytisztaságig, addig mások a harmadik életévet, megint mások akár a négy, vagy még a négy és fél éves kort is a teljes szobatisztaság kialakulásának végpontjaként tekintik.

Annyi bizonyos, hogy az előbbieken felsorolt szociális érettség, pszichoszomatikus fejlettségi szint és kognitív képességek együttes meglétét tekinthetjük az óvodára való megérés jeleinek. Habár a 2011. évi CXCV. Nkt. nem szól az óvodaérettségről, vagy egyéb, az óvodába lépéskor minimálisan elvárható képességszintről, a 8. §. (1). bekezdése kimondja, hogy felvehető az óvodába akár két és fél éves korú gyermek is, ha minden másik hároméves vagy annál idősebb gyermek óvodába való felvételi kérelme teljesíthető. Az óvodapedagógusok azonban egy általam korábban készített pályaelégedettségi kérdőív kitöltése során magas számban szoltak arról, hogy munkájukat nehezíti a két és fél éves korú gyermekek fogadása, gondozása, nevelése. Kutatásom során arra törekedtem, hogy megvizsgáljam ezt a problémakört, hogy mégis milyen tapasztalatokkal, élményekkel, érzésekkel rendelkeznek a két és fél éves korú gyermekeket nevelő óvodapedagógusok. A metaforakutatásból kiderült, hogy nagyon széles spektrumon mozognak a válaszadók tapasztalatai, érzelmei az aktuális téma kapcsán. A metaforaelemzésből ez tisztán látszik ez, hiszen egyrészt babaként, érzelmileg, fizikailag, idegrendszerileg az óvodára éretlenként, másrészt érzelmekben dús, fejlődő tüneményként jelenik meg lelkükben, fejükben egy kép, ha a két és fél éves korú gyermekekre gondolnak. Sőt egymással két teljesen ellentétes kép - azaz a szociálisan, idegrendszerileg, fizikálisan, mentálisan éretlen, kiemelt figyelmet igénylő és vele szemben az óvodára megérett gyermek képe is kirajzolódott a kutatás során. Szinte fele-fele arányban érezték magukat felkészültnek és felkészületlennek a megkérdezett óvodapedagógusok, ha az említett korosztály gyermekeinek fogadásával kapcsolatban kérdeztem őket. A felkészületlenség legnyomósabb okaként az óvoda tárgyi/higiéniái és személyi feltételeit sorolták fel, amely adottságok hiánya

nehezíti a háromévesnél fiatalabb gyermekek fogadását, illetve még megjelent nehezítő tényezőként, hogy a fogadó csoport életkori összetétele általában nem megfelelő az előbb említett korú kicsik fogadására. A mindennapi munkát nehezítő tényezőként sorolták fel például, hogy azokban a vegyes csoportokban, ahol két és fél éves korú gyerekeket fogadnak, nem három, hanem négy szintű differenciálásra van szükség, hogy sokkal több ellátási, gondozási feladat hárul az óvodai dolgozókra, mivel a kettő és fél évesek nagy része még önállóan, nagyon igényli a folyamatos testi kontaktust, vagy még nem alakult ki náluk a szobatisztaság, esetenként részlegesen sem.

Mivel én szeretem, ha egy jelenség alaposan körbe van járva, kíváncsi voltam, hogy a nehézségeken túl milyen pozitív töltete, előnye van a megkérdezett óvodapedagógusok és csoportjaik életére nézve, amikor ezek a kis apróságok bekerülnek az intézményekbe. Gyönyörű hasonlatok és szavak árulkodtak valódi, mély felnőtt-gyermek szeretetkapcsolatokról, hogy milyen pozitív értelemben vett érzelmi túltengéssel jár, mikor a bújós, kedves, csupa báj, pöttömnyi kettő és fél esztendősek belakják a csoportbéli személyek szívét, s hogy nagy mértékben fejleszti a heterogén csoportok esetén a más korú gyermekek szociális készségeit ez a jelenség, hiszen a gyámoltalanabb, önállóanabb kicsiknek még sok segítségre, a nagyobbaknak ezáltal több toleranciára, segítőkészségre, empátiára van szükségük. Az óvodapedagógusok válaszaiból véleményem szerint kicseng, hogy nem a két és fél éves gyermekekkel van problémájuk, hanem, hogy az életkori és egyéni fejlettségi szintnek megfelelő tárgyi adottságok, személyi feltételek hiányoznak, és ezáltal nem érzik azt, hogy főként vegyes életkorú csoportban minőségi fejlesztő, gondozó munkát tudnának végezni. Habár a két és fél éves korú gyermekek nappali ellátásáról, gondozásáról szóló kérdésnél első helyen jelölték meg a bölcsődei gondozást, második helyen a minicsoportok végeztek, ahol a hasonló életkorú, két és fél éves korú gyermekek kezdenék meg óvodai éveiket a számukra optimálisabb körülmények között.

A dolgozat szempontjából fókuszban álló életkorú gyermekek nevelésével foglalkozó másik kompetens pedagógus csoport a csecsemő- és kisgyermeknevelőké. A körükben végzett metaforakutatás során született fogalmi csoportok közül az érzelmes kategória egyenértékű az óvodapedagógusok által meghatározott érzelmes, érzelmi többletet nyújtó elnevezésű csoporttal, és a bölcsődei dolgozók által meghatározott felfedező kategória is szinonimaként kezelhető az óvodai pedagógusok befogadó kategóriájához képest, hiszen mindkét esetben olyan metaforákat használtak, amelyek nyitott, érdeklődő, kíváncsi személyiségre utalnak. A bölcsődei szakemberek kategóriái is megosztottak, hiszen egyrészt egy idegrendszerileg, kognitívan, szociálisan fejlett, öntudatos gyermek képe körvonalazódik, másrészt viszont ott

van az önállótlanág kategóriájába sorolható jelzők tömkelege is, mint például a baba vagy a kiszolgáltatottság.

A csecsemő-és kisgyermeknevelők megítélése alapján valamilyen mértékben szabályozni kellene az óvodába történő belépés lehetőségét, például a pszichikai, a szociális, a kommunikációs fejlettséget és a szobatisztaság meglétét tartanák fontosnak. Többségük véleménye szerint lehet óvodaérettségről beszélni, ahol szintén az előzőekben említett fejlettségi mutatók jelentek meg kiegészülve az önellátó képességgel.

Az óvodai és bölcsődei nevelők véleménye egyezést mutatott abban is, hogy a két és fél éves korú gyermekek számára mindkét csoport a bölcsődei nevelést tartotta a legoptimálisabbnak, ezután pedig az óvodai minicsoportokat.

Számomra a szülők tapasztalatai, véleménye is nagyon fontos volt ahhoz, hogy teljes képet kapjak a kutatott témáról. Az általuk nevelt két és fél éves korú gyermekek több, mint fele került az óvodába lépéskor életkorilag vegyes csoportba, körülbelül 25 százalékuk került homogén csoportba, és valamivel több, mint 17 százalékuk számolt be arról, hogy úgynevezett minicsoportban kezdték meg a nevelési évet, s a legtöbben már a kezdetkor egésznapos ellátásban részesültek. A megkérdezett szülők gyermekeinek több, mint fele a fokozatos beszoktatás módszerével kezdhette meg óvodás éveit, viszont viszonylag magas számú volt azoknak a csoportja is, akik számára nem biztosított az óvoda beszoktatási időt, hanem már az első napon ott kellett hagynia őket a szülőknek az új környezetben. A válaszok alapján elmondható, hogy a két és fél esztendő korú gyermekek közel fele kezdetben nehézkesnek érezte a szülőktől való elválást, de rövid időn belül megszokták az új közeget. Az elemzett szakirodalom is alátámasztotta azt, hogy teljesen normális a tiltakozás a gyermekek részéről ebben az időszakban, de ha valaki jó, szeretetteljes, bizalmi kapcsolatot ápol a szüleivel, akkor az említett nehézségeken hamar túllendül, és kis időn belül probléma nélkül képes alkalmazkodni az új társakhoz, felnőttekhez.

Habár a megkérdezett óvodapedagógusok közel fele plusz gondozási, szervezési, tervezési feladatoktól nehézkesnek ítélte meg a kettő és fél évesek fogadását, a szülők véleményéből az tűnik ki, hogy ők az óvodai befogadás időszaka alatt támogatónak, partnernek érezték a pedagógusokat, akik igyekeztek a gyermek egyéni szükségleteit és igényeit figyelembe venni, és az esetlegesen fennálló problémák megoldására törekedtek. Elenyésző számban, egy-egy ember számolt be arról, hogy passzívnak, problémakeresőnek érezte az óvodapedagógusokat, akik fogadták gyermekét.

A szobatisztaság kérdéskörében a szülői válaszok alapján az derült ki, hogy a két és fél évesen óvodát kezdő gyermekek 65,6 %-a teljesen szobatiszta volt, míg a többiek egy részénél a nappali szobatisztaság már jól kialakult – amelyet a megkérdezett óvodapedagógusok zöme is elegendőnek ítélt az óvodáztatáshoz -, másik részüknél pedig apróbb „balesetek” fordultak csak elő. A beérkezett vélemények alapján az is kiderült, hogy a szülők nagy többsége nem is tartaná fontosnak azt, hogy az óvoda feladatköre kiegészüljön a pelenkázáshoz szükséges feltételekkel.

Az óvodaérettséggel kapcsolatban a szülők több, mint fele vélekedett úgy, hogy beszélhetünk óvodaérettségről, s hogy az óvodába lépéskor fontos kritériumok a szociális érettség, a kognitív, idegrendszeri érettség, a kommunikációs fejlettség és az önellátási készségek fejlettsége lehetne. Az előbbieken megfogalmazott kritériumok egyeznek az óvodapedagógusok és a csecsemő-és kisgyermeknevelők által fontosnak ítélt szempontokkal, akik emellett még külön kitértek az érzelmi érettség fontosságára, valamint a szobatisztaság kialakultságának fontosságára is.

Véleményem szerint az óvodapedagógusok körében a két és fél évesekkel kapcsolatban megfogalmazott önállósági, szobatisztaság körüli problémák és az intézmény tárgyi/higiéniai, személyi feltételeinek adottsága között fedezhető fel összefüggés. Ha módszertanilag jobban kidolgozott feltételekhez, a tárgyi feltételek kibővítéséhez, plusz segítő személyek biztosításához kötnék a két és fél éves korosztály fogadását, vagy az életkor szerinti csoportosítás szabályai lennének konkrétabbak a törvényi szabályozásban az említett korú gyermekek óvodai nevelését illetően, azt gondolom, hogy az óvodai pedagógusok jobban tudnának koncentrálni a gyermekek egyéni szükségleteinek kielégítésére, fejlesztésére. Gyermekszeretet, mélységes kapcsolódási képesség tükröződött a metaforaelemzésnél felbukkanó szavakból, úgy, mint az édes, tünemény, búzás, ringatás, cukorfalat.

Annyi bizonyos, hogy a világ változik, s vele együtt változnak az igények, az elvárások. Rengeteg újdonsággal, pozitív és negatív tényezővel találkozhatjuk szembe magunkat nap, mint nap. Folyamatos tanulásra és megújulásra van szükség ahhoz, hogy tartani tudjuk az iramot a szűkebb és tágabb környezetben végbemenő változásokkal. Azt gondolom, hogy a pedagógiában a felmerülő változásokat, problémákat, nehézségeket az úgynevezett pedagógiai optimizmussal kell fogadni. Az a pedagógus, aki ezzel a szemlélettel végzi munkáját, szentül meg van győződve róla, hogy a nevelésnek hatalmas ereje van, hogy képes a neveltjét egy magasabb fejlettségi szintre juttatni, hiszen hite van a saját tevékenységében, hogy képes megválasztani ehhez a megfelelő tárgyi, tartalmi elemeket (Fodor, 2007).

Bibliográfia

- A Bölcsődei Nevelés-Gondozás Országos Alapprogramja (2017). (Letöltés) <https://www.magyarbolcsodek.hu/files/shares/Bolcsodei%20nevelés-gondozás%20országos%20alapprogramja%202017..pdf> (2021. 03. 20.)
- A bölcsődei nevelés-gondozás szakmai szabályai (2012). Módszertani levél. Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (Letöltés) <https://www.magyarbolcsodek.hu/files/shares/A%20bolcsodei%20nevelés-gondozás%20szakmai%20szabályai.pdf> (2021.03.23.)
- Csoma, Gy. (2011). Az egész életen át tartó tanulás céleszméiről. *Új Pedagógiai Szemle*. 61. évf. 11-12. sz. 35-38. (Letöltés) http://epa.oszk.hu/00000/00035/00150/pdf/EPA00035_upsz_2011_11-12_035-038.pdf (2021.03.21.)
- Danis, I., Farkas, M., Herczog, M., Szilvási, L., (2011). A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Budapest.
- Gloviczki, Z. (2015). *Bevezetés a pedagógiába*. Egyetemi jegyzet. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem - Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar (Letöltés) <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/4090/file/gloviczki-Bevped.pdf> (2021. 03. 16.)
- Fodor, L. (2007). *Neveléstudomány*. Kolozsvár: Ábel Kiadó
- Jávorszky, E. (2009). *Fejlődésszociológia*. Sopron: Papírmanufaktúra Kft.
- Kiss, A. (2018). Segítség a tanmenetek „Képességfejlesztés/kompetenciafejlesztés” rovatának kitöltéséhez. (Letöltés) http://www.thokoly.hu/assets/kognitiv_kepessegek_fejlesztese.pdf (2021.03.28.)
- Körmöci, K. (2019). *A gyermek szükségleteire épített tanulás az óvodában*. Budapest: Flaccus Kiadó
- Mérei, L.; V. Binét; Á. A beszéd kialakulása. In: Szemelvények a gyermeklélektan tárgyköréből. Oktatási segédanyag. Budapest: Múzsák Közművelődési Kiadó, 1984.
- Orosz, É. (2017). Az adaptáció pszichológiai és pedagógiai vizsgálata a szocializáció folyamatában a derceni óvoda középső csoportjában. Szakdolgozat. Beregszász: Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Pedagógia és Pszichológia Tanszék (Letöltés) <http://genius-ja.uz.ua/images/files/orosz-evszakdolgozat.pdf> (2021.03.29.)
- Ranschburg, J. (1995). *Szülők lettünk. A családi nevelés pszichológiája az iskoláskorig*. Budapest: Cser Kiadó

- Ranschburg, J. (2003). Az én...és a másik. A személyiség és a társas kapcsolatok fejlődése óvodáskorban. Budapest: Okker Kiadó Kft.
- Ranschburg, J. (2007). Szülők könyve. A fogantatástól az iskolakezdésig. Budapest: Saxum Kiadó Bt.
- Szöllősiné Vári, Zs. (2020). Óvodaválasztás előtt. Jó tanácsok szülőknek (Letöltés) <https://www.hegyvidek.hu/aktualis/hirek/ovodavalasztas-elott-jo> (2021.03.28.)
- Vajda, Zs. (1991). Embergyermekek-gyermekember. Gyermeknevelési Tanácsadó. A születéstől a serdülőkorig meggyőző válaszok lehetséges kérdésekre. Budapest: Göncöl Kiadó Kft.
- Vámos, Á. (2001). A metafora felhasználása a pedagógiai fogalmak tartalmának vizsgálatában. Magyar Pedagógia 101. évf. 1. sz. 85-108. (Letöltés) http://www.magyarpedagogia.hu/document/Vamos_MP1011.pdf (2021.03.28)
- Vámos, Á. (2003). Metafora a pedagógiai kutatásban. In: Iskolakultúra 13. évf. 4. sz. 109-112. (Letöltés) http://real.mtak.hu/7254/1/1204035_pdfsam.pdf (2021. 03. 28.)
- Vekerdy, T. (2011). Érzelmi biztonság: mit kell(ene) tudnunk a gyerekekről és magunkról? Budapest: Kulcslyuk Kiadó.
- Zomi, T. (2021). Az óvodaérettségről (Letöltés) <http://cseperedoalapitvany.hu/az-ovodaerettsegről/> (2021. 03. 18.)
- Zsubrits, A. (2011). A gyermekkor kötődései. Nevelépszichológiai jegyzet. Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar. Sopron: Lővér Print Nyomdaipari Kft.
- 6/2016. (III. 24.) EMMI rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet módosításáról. 5. melléklet (Letöltés) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600006.EMM×hift=20170101&txtreferer=99800015.NM> (2021. 03. 23.)
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról 161. §. (3) (Letöltés) [https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200020.EMM&searchUrl=/gyorskereso%3Fkey%3Da%2520nevel%25C3%25A9si-
oktat%25C3%25A1si%2520int%25C3%25A9zm%25C3%25A9nyek%2520k%25C3%25B6telez%25C5%2591%2520felszerel%25C3%25A9s%25C3%25A9re](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200020.EMM&searchUrl=/gyorskereso%3Fkey%3Da%2520nevel%25C3%25A9si-
oktat%25C3%25A1si%2520int%25C3%25A9zm%25C3%25A9nyek%2520k%25C3%25B6telez%25C5%2591%2520felszerel%25C3%25A9s%25C3%25A9re) (2021. 03. 20.)

– 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 8.§. (1). (Letöltés)
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100190.TV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3D2011%2520cxc> (2021. 03. 19.)